

Želite postati Partner Društva za svobodno družbo? Želite prispevati k našim skupnim vrednotam? Na naših spletnih straneh so vam na voljo tri oblike partnerstva, ki ga lahko dobite s preprostim in varnim nakupom preko Moneta.

Tribunal

glasnik svobodne družbe

»Najlepša priložnost, ki se je kadarkoli ponudila svetu, je bila zavržena, ko je sla po enakosti uničila upanje za svobodo.«

Lord Acton

Iz vsebine

Matjaž Steinbacher

KAJ PRINAŠAJO PREDSEDNIŠKE VOLITVE?

Prvi krog predsedniških volitev je za nami. Ali je glede na njihovo ozadje možno tudi že sklepati, kakšna bodo zaveznitva v prihodnje? Preberite na straneh 2-4.

Tanja Štumberger

RUSIJA JE DEMOKRACIJA LE NA PAPIRJU

Demokracija porusko po pogovoru z Andrejem Illarionovim, Garijem Kasparovim in Martom Laarjem. Preberite na straneh 5-7.

Mitja Steinbacher

IZKORIŠČANJE

Preberite si o izkoriščanju - dogmi, ki se je ustalila v Sloveniji. Ali morda niso najbolj glasni ravno tisti, ki najbolj izkoriščajo?

Preberite na straneh 10-12.

Matej Steinbacher

TRIBUNALOVO OKO

Dosmrtni zapor ali ne, je vprašanje, ki je aktualno po nasilnem umoru mladeniča pred Globalom. Kaj pravi na to Tribunalovo oko? Preberite na straneh 12-13.

Ken Schoolland

KARNEVAL POSEBNIH INTERESOV

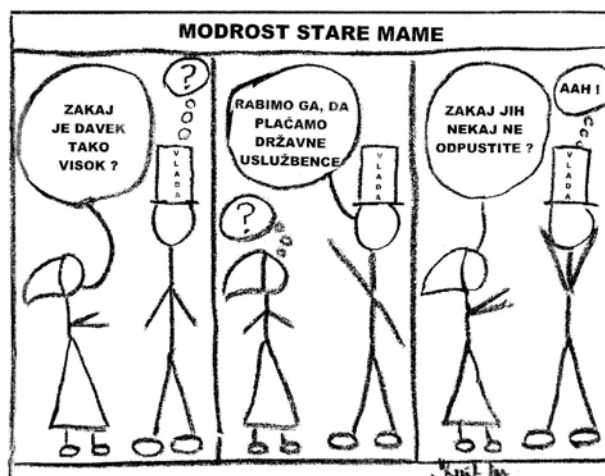
Tokrat Jonathan zaide na karneval, kjer se odvija zanimiva predstava. Dogodivščine najdete na straneh 13-14.

Svobodna gospodarstva in skupno dobro

Nihče ne more resnično dvomiti v to, da svobodna podjetja niso samo največji pospeševalec blaginje ljudi, ampak da tudi v največji meri služijo vsem razredom v družbi. Stari socialisti so sanjali o svetu, v katerem bi si vsi razredi po vsem svetu delili bogastvo proizvodnje. Poglejmo na primer v podjetje Wal-Mart, če navedem samo najbolj očiten primer, ki svoje trgovine po vsem svetu odpira dan za dnevem, v enem mestu za drugim. V vsaki posamični trgovini vidimo resnično izobilje dobrin, ki so ustvarjene tako, da služijo blaginji ljudi, in to po takšnih cenah, da si jih ljudje lahko privoščijo. Podjetje, ki je ustvarilo milijone delovnih mest in prineslo napredek tja, kjer je sprva bil prisoten samo obup.

Dobro, lahko vam Wal-Mart ni všeč. Lahko se vam zdi neurejen. Nadaljevanje na straneh 4-5.

Red in nered

»K o carino in kvote narišemo na tablo, so si le-te precej enake ... V praksi seveda to ne drži. Carine in kvote praviloma vključujejo različne institucionalne okvirje

... S kvotami se distribucija prodaje med ponudniki in značilnosti ponudbe izdelkov, ki se prodajajo, ne dogaja s pomočjo vsakdanjih prodajnih dogovorov. Namesto njih se uporablja političen proces, kjer imajo tisti, ki so na položajih politične moči, pristojnost podeljevanja posebnih statusov tistim, ki jih s politično močjo sami izberejo. Kvote v politično prakso nujno vpeljujejo podkupljivost, neenakost in hierarhijo ter spreminjajo značilnosti učinkovitih poslovnih navad ljudi.« --Richard E. Wagner

Ena izmed najpomembnejših idej Nobelovega nagradjenca Friedricha Hayeka je bil koncept »spontanega reda«. Koncept, ki bi ga bilo težko razložiti. Ko spontani red obstaja, ga privzamemo za danega in se ne trudimo preveč, da bi ga razumeli. Če je vaše telo zdravo, se vam ni treba ubadati s tem... Nadaljevanje na straneh 8-9.

Tokratni izvod je poslan na 4.134 elektronskih naslovov.

Kaj prinašajo predsedniške volitve?

piše: **Matjaž Steinbacher**

Prvi krog predsedniških volitev je za nami, po uradnih rezultatih pa je z 28,5 odstotki največ glasov dobil Lojze Peterle, ki se bo v drugem krogu, 11. novembra, za mesto predsednika potegoval z Danilom Türkcom. Ta je zbral 24,6 odstotka glasov, tretje uvrščenega Mitjo Gasparija (24,2 odstotka) pa prehitel za slabih štiri tisoč glasov. Glede na celotno predvolilno dogajanje, v katerem se je ustvarjal občutek, da bo Peterle z vsaj 40 odstotki zlahka opravil s konkurenco, pomeni nedeljski razplet veliko presenečenje. Če se za trenutek vrnemo k statistiki, je pri tokratnih volitvah treba opozoriti na vsaj še dve pomembnosti. 57 odstotna volilna udeležba je najnižja volilna udeležba na parlamentarnih ali predsedniških volitvah do sedaj. Druga posebnost teh volitev pa je skoraj dvajsetodstotna podpora Zmagu Jelinčiču.

PETERLE PREHITEL KOALICIJO

Če se ozremo nazaj, vidimo, da so tokratne volitve imele ogromno notranjih spopadov in seveda političnih vrhov, ki so se praviloma dogajali znotraj posameznih koalicij, izven dosega novinarjev. Po padcu LDS in tudi razočarljivem vladanju SDS je več kot očitno, da se na strankarskem in političnem parketu karte mešajo povsem na novo, pri tem pa stranke in kandidati aktivno iščejo vsak svoje mesto. Če k temu dodamo, da mesto predsednika države pomeni tudi ugledno funkcijo in osebni motiv posameznikov, je bilo pestro dogajanje tudi pričakovati. Za prvega je poskrbel sam Lojze Peterle, ki je s svojo zgodnjo kandidaturo prehitel verjetno predvideno dogovarjanje z SDS in SLS ter njunimi ideološkimi podporniki o izboru skupnega kandidata. Dejstvo, da se je kar sam postavil za skupnega kandidata, daje slutiti na to, da kljub vsemu ne bi bil prva izbira koalicije, česar se je sam dobro zavedal. Seveda pa se morebitno nesodelovanje Peterleta na volitvah ne bi skladalo z njegovo osebno ambicijo, da svojo politično življenje zaokroži tudi s položajem predsednika.

Glede na medijsko prepoznavnost Lojzeta Peterleta, ki je na volitvah za evropski parlament gladko pometel s konkurenco, je ta verjetno sklepal, da mu zavoljo »miru v hiši« SDS ne bo konkurirala s protikandidatom, niti ne bo

nasprotovala njegovi kandidaturi. Oboje bi namreč lahko preveč očitno kazalo tako na neenotnost med strankama, kot tudi na notranja trenja v vladi. Takšna neskladja bi ob trenutno slabi podpori vladi in ambicijam DeSUS-a in SLS-a po vladnih pretresih ter javnomnenjskem naskoku SD-ja moč Boruta Pahorja le še utrdila. To pa bi lahko bilo usodno za vlado Janeza Janše. Kljub temu so politično enostransko dejanje Lojzeta Peterleta obsodili s tem, ko mu javne podpore ni izrazil Zbor za republiko, katerega celo ustanovni član je bil Lojze Peterle. Verjetno je bil kot kandidat SDS-a in tudi skupni kandidat predviden kdo izmed vidnejših članov Zbora, ki je bližje SDS. Takšnih imen je znotraj Zbora kar nekaj. Če pogledamo, kako zavzeto in enotno so stranke SDS, SLS in NSi nastopile pri kandidaturi Barbare Brezigar leta 2002, ko je ljudem neznana kandidatka skoraj ogrozila zmagoslavje »velikega« Janeza Drnovška, vidimo, da je bila Peterletova kandidatura izsiljena, samovoljna pa kaznovana z nepodporo Zbora.

“Druga posebnost teh volitev pa je skoraj dvajsetodstotna podpora Zmagu Jelinčiču.”

SPOPAD PETERLE - PAHOR

Čeprav nikoli ni javno napovedal svoje kandidature za predsednika države, niti se o njegovi podpori niso razjasnile druge stranke, se je Borut Pahor, predsednik SD-ja, v medijih pojavil kot skupni kandidat »levice«. Javnosti ostaja tudi skrito, kdo je sploh lansiral ime Pahorja v javnost. Morda je bil to celo sam ali kdo iz njegovega štaba, seveda pa Pahor svoje kandidature v tem času tudi nikoli ni javno zanimal, ampak je z zvitim odgovarjanjem puščal za sabo dovolj prahu, kar je v javnosti sprožalo ugibanje glede odgovora na vprašanje: Ali se bo Pahor dejansko podal v boj za mesto predsednika države? Sredi aprila je v Kočevju izjavil, da se vidi na mestu predsednika države. Spet drugič je izjavil, da čaka na mnenje stranke. To je povzročilo pravo medijsko zanimanje okrog tega vprašanja, Pahorju pa ob naraščajoči popularnosti dvigovalo medijsko zanimanje in politično ceno. V neki točki se je celo zdelo, kot da je Pahorjeva moč tolikšna, da lahko kar mirno izbira med dvema najvišjima funkcijama v državi. V tem stanju je bil pritisk na vse v njegovi okolici ogromen. Predvsem na vse tiste v stranki, katerih politično življenje je neposredno odvisno od dela Pahorja. Teh pa v SD ni malo, kakor tudi na liderje drugih političnih strank. Lojze Peterle si je

sredi junija, ko je izgubil nasprotnika, ki bi ga zelo težko premagal, lahko kar precej oddahnil. Je pa Pahor s svojo negotovostjo vseskozi bil medijsko izredno privlačen, s čimer je na priljubljenosti zagotovo pridobil. Vsekakor politično zelo modra poteza. Vsekakor pa tudi pri njemu ostaja neizpolnjena ambicija, saj, kot se je kasneje razjasnil, mesto predsednika države še vedno vidi kot svojo željo.

ISKANJE KANDIDATA NA »LEVICI«

Ko se je Borut Pahor dokončno odločil, da ne bo kandidiral, se je iskanje kandidatov začelo tudi pri strankah in nazorskih somišljenikih iz te politične opcije. Podobno kot je bil neroden sam način izbire Peterleta, je tudi tukaj izbor nosil v sebi ogromno taktiziranja in političnega igranja. Sicer pa ne gre tudi izključiti, da do podobnih igranic ne bi prišlo tudi v primeru, če bi se Pahor odločil drugače. Desus in Zares bi njegovo kandidaturo verjetno podprla, LDS ne.

Potem, ko Janševa vlada Gaspariju ni potrdila vnovičnega mandata za guvernerja Banke Slovenije, se je Gaspari s strani LDS-a pojavil kot možen kandidat, pri tem pa je svojo kandidaturo pogojeval tudi s podporo SD-ja. S tem je, podobno kot Peterle, skušal narediti pritisk na drugo partnersko stranko. Vendar se je za razliko od Janševe SDS Pahorjeva SD odločila, da kandidature Gasparija ne podpre, temveč nastopi s svojim kandidatom in ga skuša vsiliti tudi LDS-u. Tako se je junija v igro vključil Danilo Türk, žogica pa se je vrnila nazaj na LDS in Gasparija, ki je svojo kandidaturo pogojeval s podporo obeh strank, ki pa je ni dobil. Pahor je v tem iskanju protikandidata celo zatrjeval, da stranke ne bi smele predlagati več kandidatov, ki bi privedlo do delitve glasov. Kljub temu, da ni dobil podpore celotne »levice«, je Gaspari prekršil svojo besedo in sredi julija napovedal kandidaturo ter tako LDS omogočil, da nastopi s svojim kandidatom. Ker so vsi pričakovali, da se bo v drugi krog zanesljivo uvrstil Lojze Peterle, je spopad Gaspari-Türk dejansko pomenil neke vrste primarne volitve, kot jih imajo v ZDA republikanci in demokrati, ter boj za uvrstitev v drugi krog.

Čeprav so kasneje v obeh taborih govorili, da kandidaturi Türk in Gasparija odražata demokratičnost izbiranja, pa je v ozadju vsekakor potekalo prestižno glasovanje za naklonjenost volivcem političnim strankam.

NESTRANKARSKI KANDIDATI?

V primerjavi s preteklimi volitvami, so se tokratni prvokategorniki enotno sklicevali na svoje nestrancarstvo in nadstrancarstvo, kandidature pa vlagali s podpisi ljudi. Glede na to, da imajo vsi trije kandidati za sabo izredno dolge politične kariere, je sklicevanje na nestrancarstvo do ljudi zelo podcenjujoče. Kljub temu sta bili predvsem kandidaturi Türk in Gasparija strankarsko zelo obarvani, saj so za obema ves čas trdno stale politične stranke, poleg tega pa so se strankarski liderji osebno zavzemali za vsakega kandidata posebej. Kljub temu so

kandidati svojo »nadstrankarsko« držo izkazovali pri vodenju kampanj in javnih nastopanjih, kjer so praviloma zelo uglašeno odgovarjali na zastavljena vprašanja, med seboj pa prav tekmovali, kdo se bo z večjimi obljubami bolje uspel prikupiti volivcem. Skrb zbujajoča je tudi ugotovitev, da se nobeden od kandidatov ne namerava posvetiti dejanskim problemom slovenske družbe, ki jih predstavlja prevelika vloga politike v družbi, kar se odraža na katastrofalnem 91. mestu ekonomske svobode.

Lojze Peterle je bil ves čas v posebni vlogi, saj mu je samozavest za zmago že v prvem krogu dvigalo tako javno mnenje, kakor tudi dejstvo, da je potrebno število podpisov zbral že v prvem dnevu. Tako se je zdelo, da je Peterle svojo zmago slavil v trenutku, ko je Pahor odklonil svojo kandidaturo in je v nadaljevanju svoje kampanje ljudi nagovarjal že kar kot predsednik. Ni zadostovalo.

POLITIČNI ZEMLJEVID PO VOLITVAH?

Kratkoročno vprašanje je, kaj takšen volilni razplet pomeni za drugi krog volitev? Zdi se namreč, da Peterle, ki se je predvsem po Pahorjevem umiku že videl v vlogi predsednika, na Martinovo nedeljo ne bo uspel premagati Türk. Vsekakor pa volitve odpirajo nova vprašanja glede oblikovanja političnih in strankarskih razmerij pri nas v prihodnje. Nejasna podpora Lojzetu Peterletu s strani SDS-a lahko nakazuje na nesoglasja znotraj na videz

Tribunal

glasnik svobodne družbe

Tribunal je brezplačni spletni časopis za aktualna ekonomsko-politična vprašanja, ki izhaja ob četrtkih kot štirinajstdnevnik.

IZDAJATELJ:
Društvo za svobodno družbo
Naslov: Prvomajska ul. 7
2310 Slov. Bistrica
Internet: www.fsi-institute.si
E-pošta: contact@fsi-institute.si

Matična številka: 2217406
Davčna številka: 48381306

Transakcijski račun odprt pri
Probanki, d.d.:
SI 56251009720026196

OGLASNO TRŽENJE
Matjaž Steinbacher

Naročila oglasov:
Telefon: 041 960 928
E-pošta: tribunal@fsi-institute.si
Naslov: Prvomajska ul. 7
2310 Slov. Bistrica

ISSN: 1855-1270

Imetniki avtorskih pravic na avtorskih delih, objavljenih v Tribunalu, so Društvo za svobodno družbo oziroma drugi v tekstu omenjeni imetniki avtorskih pravic. Brez pisne privolitve imetnika avtorskih pravic je prepovedana vsakršna reprodukcija, distribucija, predelava avtorskih del ali njihovih delov v tržne namene ne glede na tehniko. Dovoljeno je nadaljnje razpošiljanje Tribunalu v netržne namene. Povzemanje in citiranje je dovoljeno ob polni navedbi vira.

PRESEDNIK:
Matej Steinbacher

GLAVNI IN ODGOVORNI
UREDNIK:
Matjaž Steinbacher

UREDNIKA ZUNANJE POLITIKE:
Tanja Štumberger

UREDNIK NOTRANJE POLITIKE:
Mitja Steinbacher

LEKTORICA:
Mojca Vrčko

KARIKATURA Z NASLOVNICE:
Keith C. Miles

Mnenja avtorjev ne izražajo nujno mnenja Društva za svobodno družbo, časopisa Tribunal oziroma organizacij, kjer so zaposleni.

sicer trdnega pakta SDS-NSi. Tudi sam izbor Peterleta ni bil narejen v duhu, ki bi veljal za neko zdravo in trdno partnerstvo. Navsezadnje Peterle ni dobil podpore Zbora za republiko, ki velja za intelektualni center trenutne oblasti, pa četudi je bil njegov ustanovni član.

Na drugi strani je tudi Pahorjev Türk komaj premagal LDS-ovega Gasparija. Čeprav smo lahko poslušali, da je Gaspari v Sloveniji bistveno bolj uveljavljen, bi rekel, da sta med ljudmi oba dokaj slabo poznana. Ali to pomeni, da je tudi Pahorjeva moč, ki jo prikazujejo javnomnenjske ankete, prenapihnjena? Vprašanje je tudi, ali je podpora Türku s strani Zares in DeSUS-a že tudi dobrikanje z SD pred prihodnjimi volitvami? Na drugi strani je Zoran Jankovič, ki je v Ljubljani pometel z vsemi političnimi strankami, svojo naklonjenost poveril Gaspariju in LDS. Se bo tako odločil tudi pri parlamentarnih volitvah? Kučanje v verjetni dilemi Türk-Gaspari molčal. Vprašanje je tudi, kaj pomenijo glasovi za Zmaga Jelinčiča, ki se jih je nabralo skoraj 20 odstotkov in kaj pomeni nizka volilna udeležba? Kdo so tisti, ki so ostali doma in kaj je razlog za to? Nestrinjanje s kandidati, ali nestrinjanje s trenutnim

“Morda pa je prišel čas za politično streznitev in je čas vseh old-boysov ... zaključen.”

političnim in strankarskim dogajanjem pri nas?

Morda pa je prišel čas za politično streznitev in je čas vseh old-boysov iz vseh strank pri nas zaključen in je politična prihodnost namenjena novim ljudem. Ali to pomeni, da so

se ljudje končno naveličali nasmihačih se obrazov politikov, njihovih velikih in neizpolnjenih obljub, da jim gre za ljudem in gospodarstvu prijazno državo, pri tem pa se vloga države čedalje bolj krepi in ali je končan čas nagrajevanja politikov na podlagi nekih preteklih zaslug? Že večkrat sem uporabil citat Abrahama Lincolna, pa ga bom še enkrat: »You can fool all of the people some of the time, and some of the people all of the time, but you can't fool all of the people all of the time.« Kaj resnično ne razumete? ■

Matjaž Steinbacher je soustanovitelj Društva za svobodno družbo in glavni in odgovorni urednik Tribunala.

Svobodna gospodarstva in skupno dobro

Piše: Oče Robert Sirico

Nadaljevanje z naslovne strani.

Morda ne kupujete radi v njihovih trgovinah. Ampak v tem ni nobenega razloga, da bi zanikali, da je to podjetje, in stotine njemu podobnih, človeštvu prineslo mnogo enkratnih priložnosti za povečanje blaginje za vse družbene razrede.

In kdo so lastniki Wal-Marta? Lahko jim rečemo kapitalisti, če želite, ampak njegovi lastniki so lastniki delnic iz vsega sveta, ljudje z zmernimi prihodki, ki so svoje prihranke investirali v blagostanje podjetja. Wal-Mart je v lastništvu razreda ljudi, ki jim lahko rečemo delavci-kapitalisti. Takšna ureditev kot smo ji priča, predstavlja mnogo več, kot bi si kdorkoli od stare garde socialistov lahko predstavljal. Če bi Marxu prikazali to stanje, ne bi mogel verjeti svojim očem.

Ali se svobodno podjetništvo sklada z idejo skupnega dobrega, kot so si ga predstavljali socialisti? Vsekakor se. Vendar pa se ne sklada z »zadružnostjo dobrin«, kakor je predpostavljala socializem, da se bo zgodilo. Torej, kaj lahko rečemo tistim, ki tudi še danes ostajajo zvesti socializmu kot političnemu cilju oziroma kot splošnemu trendu političnega aktivizma? Lahko rečemo, da ne vedo, ali niso razumeli ozadja ekonomske zgodovine

v zadnjih 300 letih. Morda pa bi lahko celo rekli, da so ti bolj navezani na socializem kot na dogmo, kot pa do izrecnih idealov očetov socialistične dogme. Še posebej sem prizadet s skrbjo neosocialistov glede blaginje rastlin, živali, rek in jezer, deževnega gozda in puščave, še posebej nad tem, ker se zdi, da je njihova skrb za okolje bistveno večja od njihove skrbi za blaginjo človeške družine.

Kadar govorimo o zamisli skupnega dobrega, moramo biti odkriti tudi glede političnih in pravnih inštitucij, ki do skupnega dobrega najverjetneje privedejo. Odgovora ne moremo najti v »zadružnosti dobrin«, ampak v tistih inštitucijah, ki si jih socialisti zelo vztrajno prizadevajo diskreditirati. Dovolite, da jih naštejemo: zasebno lastništvo nad proizvodnimi sredstvi; stabilen denar, ki služi kot sredstvo menjave; svobodno podjetništvo, ki ljudem dovoljuje, da začnejo s poslom in tako sledijo svojim sanjam; proste zveze delavcev, ki ljudem dovoljujejo, da sami izberejo, kje želijo delati in pod kakšnimi pogoji; spoštovanje pogodb, ki idejam, da morajo ljudje izpolnjevati svoje obljube, zagotavlja institucionalno podporo; in močno delujočo trgovino znotraj in med

različnimi narodi, ki prinaša najbolj cvetočo delitev dela. Te inštitucije bi morala podpirati takšna kulturna infrastruktura, ki spoštuje zasebno lastnino, spoštuje človeka kot osebo in njegovo dostojanstvo in daje prednost predanosti nadnaravni avtoriteti pred predanostjo civilni avtoriteti. To je osnova za tisto, čemur pravimo svoboda in je posledica tega, čemur pravimo skupno dobro.

Skupno dobro je nezdržljivo s kršenjem pravice do ekonomske iniciative. Kot je glede ekonomske iniciative zapisal papež Janez Pavel II: »To je pravica, ki je pomembna, ne samo za posameznika, ampak tudi za skupno dobro. Izkušnje kažejo, da zanikanje te pravice, ali njeno omejevanje v imenu domnevne »enakosti« vseh v družbi, zmanjšuje, v praksi pa popolnoma uničuje duh iniciative, ki mu lahko rečemo tudi kreativna subjektivnost posameznika državljana.«

Pri pisanju teh besed je papež posnemal vizijo dokumenta drugega vatikanskega sveta z naslovom Gaudium et Spes: »Ker lastnina in druge oblike zasebnega lastništva premoženja prispevajo k izražanju osebnosti in, nadalje, nudijo posameznikom priložnost, da opravijo svojo vlogo v družbi in gospodarstvu, je zelo pomembno, da se dostop tako posameznikov

“Zasebna lastnina prenaša na posameznika tisto družbeno okolje, ki je potrebno za samostojnost posameznikov.”

kot tudi skupnosti, do neke oblike lastništva premoženja pospešuje. Zasebna lastnina ali kakšna druga oblika lastništva nad premoženjem prenaša na vsakega posameznika tisto družbeno okolje, ki je absolutno potrebno za samostojnost posameznikov in družine, zaradi česar mora biti upoštevana kot podaljšanje človeške svobode.«

Naj zaključim z deklaracijo, po kateri bi se, glede na merila, ki izhajajo iz prvih zgodnjih socialistov, vsi ljudje morali sami sebe smatrati za socialiste, v kolikor z izrazom mislimo, da se zavzemamo za blaginjo vseh pripadnikov družbe. Kritično točko spotike predstavlja vprašanje, kako doseči ta ideal. Sam sem mnenja, da poti za dosego tega cilja ne potekajo preko centralnega planiranja države, ampak preko svobode kot take. Po Svetem Tomažu Akvinskem poznamo rek: bonum est diffusivum sui. Dobro se samo razširi. Dobro svobode se je dejansko izrazilo v večjih koristih, ki jih je deležno celotno človeštvo. ■

Oče Robert A. Sirico je predsednik Acton Institute.

Objavljeno z dovoljenjem Acton Institute. © 2007. Acton Institute. www.acton.org.

Rusija je demokracija le na papirju

piše: Tanja Štumberger

Ruski predsednik Vladimir Putin se je odločil. Predsedniški stolček namerava marca naslednje leto zamenjati za premierskega. V kolikor bo Putinu vse šlo po načrtih, ne bo izgubil tistega, kar najbolj ceni: svojo oblast. Medtem ko skoraj ni nobenega dvoma o uresničitvi njegovega načrta, so tisti, ki poznajo dogajanje za zaveso in so bili pripravljeni spregovoriti o tem, postavili svoja življenja na kocko.

Zastavljajo se vprašanja, koga bo Putin, ko bo enkrat imenovan za premierja, podprl za svojega naslednika na marčevskih predsedniških volitvah. Ali bo to Sergej Ivanov ali Dmitrij Medvedev ali kdo tretji, je popolnoma nepomembno, saj je sistem oblasti lojaln Putinu in ne inštitutu predsednika države. Kamor bo šel Putin, tja se bo nagnil sistem oblasti. Ko je Putin leta 1999 nasledil Jelcina, se je čez noč prelevil iz široke javnosti popolnoma nepoznane osebe v

samosvojega, skrivnostnega in muhastega voditelja ene najmočnejših držav na svetu. Putin, nekdanji tajni agent KGB-ja, od prvega dne vodi Rusijo iz svoje kremeljske pisarne kot operacijo tajne službe. Njegovo glavno vodilo je, da iz svojih rok ne izpusti niti ene samcate niti državne politike. Nismo v zmoti, če trdimo, da Putina lahko vzamemo iz KGB-ja, a KGB-ja ne moremo izbrisati iz Putina. Naj vas ne zaslepi njegova navzven umirjena drža, saj je osebnostno najbližje krvoločnemu levu. Zanj je vsak pogovor borba, v katerem sogovorca agresivno in brez zadržkov napada z vseh strani, pri tem pa njegovi svetovalci niso izvzeti. Ni samo Putinov način dialoga, ampak tudi njegova široka razgledanost, ki preseneti tiste, ki se znajdejo na štiri oči z njim, kot je priznal Andrej Ilarianov, bivši Putinov ekonomski svetovalec in danes raziskovalec na Cato Institutu. Marsikaj se je spremenilo odkar je Putin postal predsednik

Rusije. Hitra in neprekinjena gospodarska rast je vodila k dvigu življenjskega standarda mnogih Rusov. Medtem ko je Rusija še vedno ena najpomembnejših dobaviteljic energetskih virov Evropi in drugim okoljskim regijam, pritok tujih neposrednih investicij nepretrgoma narašča. Preobrazba Moskve in Sankt Peterburga v zadnjih petih letih je neverjetna. Ko se sprehajaš po njenih mestnih središčih, se ti zdi, da si v eni izmed svetovnih prestolnic.

A to je samo ena plat zgodbe. V času svojega predsedovanja je Putin med drugim popolnoma izbrisal opozicijo iz političnega spektra, oklestil avtonomije regij, okreplil državno kontrolo ruskih energetskih virov in poteptal neodvisne medije. Država, ki se oznanja za demokracijo, je v obdobju osmih let korak po koraku zdrsel v avtarkijo.

Človekove pravice so ogrožene in nobenega sledu ni o demokraciji, vsaj o tisti ne, ki jo zasledimo na Zahodu. Ruska oblast vse bolj spominja na skoraj pozabljeno Sovjetsko zvezo. Razlika je le

v tem, da medtem, ko se današnji ruski vrh pretvarja, da je demokratičen, voditelji Sovjetske zveze niso imeli zadržkov javno nastopati kot diktatorji oziroma carji. Vpliv Kremlja je vedno bil izjemen na vseh področjih javnega življenja v Rusiji. A odkar je Putin na oblasti, se je ta vpliv samo se povečal. Državo danes milo rečeno vodijo ljudje iz nekdanje obveščevalne službe KGB, ki se je preimenovala v FSB. Ni naključje, da ruski rek pravi, da Rusija visi na kljuki FSB-ja.

Kljub temu javnomnenjske raziskave beležijo neverjetno, vsaj 70-odstotno, podporo Putinu. Kako je to mogoče? Zvit in pretkan predsednik igra nevarne in zahrbtne ideološke igre z javnostjo. Putin in njegovi sodelavci se zelo dobro zavedajo, da dokler bodo ohranili visoko javno podporo, so bolj ali manj nedotakljivi. Odsotnost neodvisnih medijev, državna cenzurirana medijska propaganda, novinarji v vlogi predstavnikov službe za odnose z javnostmi in zgolj minimalno informiranje v medijih samo pripomorejo k zaslepljenosti Rusov, kar ohranja visoko javnomnenjsko podporo Putinu. Ta zaslepljenost je toliko izrazitejša med mladimi, ki se ne spomnijo komunistične Sovjetske zveze. Za to generacijsko skupino so se v zadnjih letih odprle mnoge možnosti zaposlitve v državnih organih ali v podjetjih, ki so v državnih rokah. Vsaka takšna služba je pod skrbnim drobnogledom oblasti, a so mladi dovolj

naivni, da hlepijo po napredovanju v sistemu, ki jim krati osebno svobodo na vsakem koraku. Ko bodo to spoznali, bo najverjetneje prepozno. Po drugi strani pa za tistimi, ki si ne zatiskajo oči pred koruptivnostjo in umazanostjo ruske oblasti, ekonomska blaginja ni celotna slika. Veliko takih ljudi emigrira iz Rusije in si nekje drugje poskuša ustvariti življenje pod svobodnim soncem.

Putin se ne spreneveda, da ga v tujini marsikdo kritizira, a dokler ima visoko (navidezno) javnomnenjsko podporo doma, verjame da ima zeleno luč za svoja dejanja. Obenem je visoka javna podpora doma, ne glede na to, da je ponarejena in napihnjena, tudi as v rokah Kremlja, ko se Rusija obrne k potencialnim investitorjem oziroma podjetnikom zainteresiranih v njeno gospodarstvo. Obenem ne glede na različne kritike

o stanju demokracije, se Putin zaveda, da tuji investitorji cenijo stabilnost in blaginjo in bodo zato, če bo prišlo do tega, zatisnili eno oko, ko bo govora o kršenju človekovih pravic.

Demokracija med drugim

pomeni neomejeno in javno konkurenco oziroma boj za oblast. Tega danes ni v Rusiji. Čeprav je Jelcinov sistem bil daleč od zaželenega in idealnega, je vsaj bil prvi korak na poti gradnje demokratičnega sistema v prihodnosti. Putin je izničil enega izmed največjih dosežkov Jelcinove oblasti: prostovoljni prenos oblasti od enega na drugega političnega voditelja.

Medtem ko mednarodna javnost nima zaupanja v neodvisnost prihajajočih ruskih parlamentarnih in predsedniških volitev, domača opozicija ne namerava vreči puške v koruzo. Dolga leta neustavljivi šahovski genij in svetovni prvak Garij Kasparov je pred kratkim oznanil, da bo na predsedniških volitvah naslednje leto glavni kandidat opozicije, ki je pod imenom Druga Rusija zbrala vse Putinove nasprotnike, tako politične stranke kot posameznike. Njihova želja, bolj kot cilj, je aktivno sodelovati na volitvah, kar pa v Putinovi Rusiji ni lahko. Vse tri nacionalne televizijske postaje so neme prošnjam opozicije. Pod pritiskom in strahom pred oblastjo je le peščica manj prepoznavnih časopisov in radijskih postaj pripravljena objaviti oziroma predvajati izjave opozicije. Odprta diskusija ni po godu oblasti - ne v javnosti, ne v političnih krogih. Nepozabna je lanska izjava Borisa Grizlova, predsednika Dume, spodnjega doma ruskega parlamenta, da namreč slednja ni prostor za diskusijo. Kasparov se zelo dobro zaveda, da zmaga na volitvah

“V času svojega vladanja je Putin med drugim popolnoma izbrisal opozicijo iz političnega spektra.”

Želite prispevati svoj delež k prizadevanjem za nizke davke, manj administracije, svobodno podjetništvo, vladavino prava, zaščito lastninskih pravic in osebno iniciativo?

Donirajte Društvu za svobodno družbo!

Vašo donacijo lahko nakažete na račun Društva za svobodno družbo **SI56 251009720026196**, odprt pri Probanki, d.d. oziroma nas kontaktirate na **contact@fsi-institute.si**.

niti pod razno ni dosegljiva. A odkar je javno pričel kritizirati Putinovo predsedovanje, je uradna Moskva, v strahu pred še tako nemočno opozicijo, uperila vse sile v uničenje Kasparovega imena doma in možnosti uspešnega kandidiranja. Kremeljska propaganda je Kasparova označila za radikalca in ekstremista ter državnega sovražnika številka ena, saj naj bi ta po njihovem mnenju bil zaposlen kot tajni agent na ameriškem zunanjem ministrstvu. Kljub absurdnosti teh izjav marsikateri Rus ne pomisli dvakrat preden verjame spletkam Kremlja.

Nepremostljiva prepreka pri sodelovanju s tradicionalnimi mediji je oklestila opozicijo možnosti javnega izražanja svojega mnenja. Internet se je pojavil kot alternativna možnost, a Putinovi ljudje so bili pripravljeni tudi na to. Medtem ko je državna cenzura medmrežja milejša kot na Kitajskem, ruska oblast izvaja neposreden pritisk na lastnike serverjev in spletnih strani. Hekerji, ki delujejo pod FSB okriljem, dnevno napadajo serverje kritikov ruske oblasti. Nobeden ni varen pred temi napadi, tudi serverji izven Rusije ne. Medtem ko so na območju Rusije bili zabeleženi napadeni z močjo 30 MB/s, je Estonska oblast, kot mi je nedavno zaupal Mart Laar, bivši premier Estonije, bila soočena s ponavljajočimi napadi z močjo 90 MB/s. Laar ne dvomi, da sta Kremelj in FSB odgovorna za to dejanje. Hkrati je priznal, da je estonska oblast pričakovala tako potezo iz Moskve in se je zato ustrezno pripravila. Kdorski drzne izreci besedo ali dve proti oblasti mora biti pripravljen na posledice. Na enem izmed štirih "shodov nezadovoljnih", ki so v preteklem letu bili organizirani v obeh glavnih mestih s strani Druge Rusije, sta celo Kasparov in Mikhail Kasyanov, bivši predsednik ruske vlade, bila aretirana. Vendar izguba službe, kazenska obtožnica ali nekaj urni pripor se ne morejo primerjati z izgubo življenja. Ruska novinarka Ana Politkovska je bila odkrito kritična do Putinove oblasti, za katero je trdila, da "ubija demokracijo". Putinova Rusija je za njo bila moralno bolj umazana od Jelcinove. Med drugim je iz čečenske vojne poročala drugače, kot bi si oblast želela. Politkovska je bila brutalno umorjena 7. oktobra 2006, na Putinov rojstni dan. Njen umor ni osamljeni primer. Odkar je Putin predsednik države, je bilo umorjenih 17 novinarjev. Kot zanimivost naj omenim, da sta v preteklih 15-ih letih le Irak in Alžirija zahtevala več novinarskih življenj kot Rusija. Razmere v Rusiji so ponovno kot v knjigi Georga Orwella 1984.

Če je Putin tako zelo priljubljen, kot kažejo javnomnenjske raziskave, zakaj se boji javne diskusije,

zakaj opoziciji ne preneha metati polen pod nogo, zakaj ne preneha ustrahovati in groziti neodvisnim medijem? Politkovska je imela prav, ko je dejala, da "če bi obstajali neodvisni mediji, bi Putina raztrgali na koščke". Putin je bil v zmoti, ko je ob smrti Politkovske rekel, da je ona imela le majhen vpliv in da bo njena smrt povzročila več problemov Rusiji, kot je njeno pisanje ustvarilo dobrega. Dejstvo je, da njena smrt ni samo močno vznemirila srenje, ampak tudi prebudila ves svet in opozorila na nedopusten položaj človekovih pravic v Rusiji.

Osebna svoboda in druge svoboščine v Rusiji niso ogrožene samo zaradi dejanskega stanja v državi, temveč tudi zaradi molka zahoda, predvsem Evropske unije. Slednja je "globalen partner z razliko", saj ob očitnih ruskih kršitvah človekovih pravic in demokratičnih načel molči v zameno za ruske energetske vire. Svetla točka sta nemška kanclerka Angela Merkel in francoski predsednik Nicolas Sarkozy, ki pristopata k tej temi drugače, kot sta to počela njuna predhodnika. Oba sta javno in brez diplomatskih besed opozorila na nujno spoštovanje in zaščito pravic opozicije v Rusiji.

Ni skrivnost, da visoke cene nafte na Bližnjem vzhodu ustvarjajo tiho, a močno podporo Putinu. Nekateri menijo, da v kolikor bi cena nafte padla pod \$40 za sod, bi to zamajalo Putinov stolček. Ne glede na ceno nafte je nerealno pričakovati od zahoda, da bo prenehal poslovati

"Propaganda Kremlja je Kasparova označila za radikalca in ekstremista ter državnega sovražnika."

z uradno Rusijo ali jo označil za avtarkijo. Posledično je trenutno edini žarek upanja za prebivalce Rusije Friedmanov pouk, ki pravi, da ekonomska svoboda vodi v civilno in politično svobodo. Rusija je edina gospodarska velesila,

ki ni članica Svetovne trgovinske organizacije (WTO). Morda so prav Friedmanove ideje vplivale na Joséja Manuela Barrosa, predsednika Evropske komisije, ki se goreče zavzema za čimprejšnji vstop Rusije v WTO. Manj ovir za prost pretok blaga in storitev bi ustvarilo več upanja za demokracijo, ne tisto samo na papirju, v Rusiji. ■

Tanja Štumberger je članica Društva za svobodno družbo.

Ta članek je nastal po pogovora z Andrejem Ilarionovim, Martom Laarjem in Garijem Kasparovim.

Želite postati Partner Društva za svobodno družbo? Želite prispevati k našim skupnim vrednotam? Na naših spletnih straneh so vam na voljo tri oblike partnerstva, ki ga lahko dobite s preprostim in varnim nakupom preko Monete.

Red in nered

Piše: **Arnold Kling**

Nadaljevanje z naslovne strani.

kako delujejo vaše mišice, kako funkcionirata vaše srce in možgani ali kako deluje vaš prebavni proces.

To spoznaš šele takrat, ko se ta red poruši in postaneš bolan oziroma trpiš za bolečinami.

Podobno je z gospodarstvom. Ko le-to dobro funkcionira, niti ne opazimo vsega vedénja, ki je potrebno, da sistem deluje. Gremo v supermarket in vidimo grozdje na razpolago, pri tem pa se ne sprašujemo, zakaj oziroma kako.

V teoriji bi lahko delo distributorja grozdja opravljal centralni planer. Posamezna entiteta bi si lahko prizadevala pridobiti vse informacije, ki se nanašajo na proizvodnjo in potrošnjo grozdja. Poleg tega bi ta tako imenovani car distribucije grozdja gospodaril z vsemi podrobnostmi za skladiščenje in transportni sistem. Z uporabo teh informacij bi ta car pošiljal navodila vsem posameznikom, ki bi bili vključeni v proizvodnjo, hrambo in distribucijo, navodila kaj, kje in kdaj naj kaj naredijo.

V praksi takšen car distribucije grozdja ne obstaja. Grozdje prihaja iz različnih krajev do bližnjega supermarketa preko vrste odločitev posameznikov, ki jih vodijo cene in njihov lastni interes. Nobena oseba ne poseduje z vsemi potrebnimi informacijami, da bi lahko primerno usmerjala distribucijo. Toda vsak udeleženec, ki ga usmerja sistem cen, ve, kaj narediti. Iz njihove kolektivne interakcije sledi, da je grozdje dosegljivo v skoraj vseh supermarketih tako rekoč ves čas. To je primer spontanega reda.

NERED PRI NAFTNIH DERIVATIH, 1974–1975

Ena značilnost reda, ki ga ustvari tržišče, je, da pri tem ne nastane trajnega pomanjkanja oziroma presežka proizvodov. To nadalje pomeni, da ljudje ne padejo v vrste oziroma v bitko enega z drugim, da bi si pridobili dobrine ali storitve.

Če bi radi videli nered, je vse, kar morate narediti to, da uvedete nadzor nad cenami. Nadzor nad cenami ustvari primanjkljaje oziroma presežke, kar privede do kaosa. Propad sovjetskega gospodarstva odseva ta nered.

Primer gospodarjenja v stilu Sovjetske zveze smo sredi sedemdesetih let, ko smo vzdrževali kontrolo cen nad gorivi, videli tudi v Združenih državah Amerike. To je bil odgovor na naftni embargo arabskih držav.

V članku Oil Econ 101 sem razložil, da ker je »nafta pač nafta« v bistvu ni možno bojkotirati savdijske nafte. Če mi ne bomo uporabili savdijske nafte, jo bo pa uporabil

nekdo drug. Nafta, ki jo bomo uporabili mi, bo prišla iz države X, savdijska nafta pa bo nadomestila nafto te države X nekje drugje.

Z uporabo podobne logike sledi tudi to, da Savdijci ne morejo bojkotirati nas. Če jo ti prenehajo prodajati Združenim državam, pri tem pa še vedno oskrbujejo trg s svojo nafto, bomo namesto njihove nafte dobili več nafte od drugih držav.

Če bi trgov bilo dopuščeno, da delujejo v letih 1974 in 1975, bi bil učinek embarga z nafto skoraj zagotovo majhen in le začasen. Namesto tega so kontrole cen ustvarile vztrajen nered.

Ker cene bencina niso mogle poskočiti, ni bilo nobene naravne spodbude, ki bi povečala ponudbo oziroma okrnila povpraševanje. In rezultat je bilo pomanjkanje.

Ko so ljudje spoznali, da bencinskim črpalkam občasno zmanjka bencina, so se odzvali tako, da so še povečali svoje povpraševanje po bencinu. Ko si opazil, da ima posamezna bencinska postaja bencin, je bila tvoja gonilna sila, da napolniš rezervoar, saj nisi vedel, ali bo naslednja bencinska postaja, na katero boš naletel, imela bencin.

Če bi obstajal red, bi bila tvoja normalna reakcija takšna, da bi zaobšel postajo, na kateri bi bila čakalna vrsta, saj bi se na tak način želel izogniti nepotrebnim izgubi časa zaradi čakanja v vrsti. Toda v primeru nereda zaradi kontrol cen je bila vaša reakcija ravno nasprotna. Videnje vrste je pomenilo, da bencinska postaja ima bencin. Tako je bila tvoja spodbuda, da se vključiš v vrsto! Na nekaterih postajah je tako stalo v vrsti stotine avtomobilov in občasno je razpoloženje vzkipevalo, tako da so izbruhnili celo pretepi.

Tisti, ki smo živeli v času krize z bencinom med leti 1974-1975, ne bomo nikoli pozabili frustriranosti, sprevrženih spodbud in absurdnosti nereda, ki so ga povzročile kontrole cen. Ravno zaradi tega je zelo malo zelo izkušenih politikov po hurikanu Katarini, ki je ustavil mnogo rafinerij nafte, zagovarjalo uvedbo nadzora cen.

NADZOR DOHODKOV IN MINIMALNA PLAČA

Naslednji primer nereda kot posledice kontrole cen je trg najemnih stanovanj v New York Cityju. Letna stopnja izgradnje novih stanovanj v New Yorku je manj kot 10 odstotkov tiste iz dvajsetih let. Za večino najemjemalcev je neto učinek višji strošek najema. Kakor koli, namesto da bi ta najemnina šla lastnikom nepremičnin, kar bi sprožilo večjo ponudbo, gre k tistim ljudem, ki koristijo

prednost takšnega sistema. Posredniki služijo honorarje, da ljudem poiščejo stanovanja. Najemodajalci, ki oddajajo takšna stanovanja z določenimi najemninami, služijo od najemnikov. Ta nered ustvarja najemnejalcem visoke stroške, medtem pa ustvarja kratek stik procesu, pri katerem bi visoke najemnine spodbudile k večji izgradnji stanovanj. Seveda, ko se je ponudba zmanjšala, so dejanski stroški za najemnejalce narasli, kar le povečuje zahtevo po nadzoru cen. Že šestdeset let je New York v nespodobnem krogu kontrole cen in premajhne ponudbe.

Sistem minimalne plače je naslednji primer vladne politike, ki le pospešuje nered. Ekonomist iz Harvarda, Gregory Mankiw, spretno opisuje minimalno plačo kot: (a) subvencijo za manj kvalificirane delavce, ki jo kot (b) davek plačajo podjetja, ki zaposlujejo manj kvalificirane zaposlene.

Drugi ekonomisti, vključno z lanskim Nobelovim nagrajencem Edmundom Phelpsom, dajejo prednost čistim subvencijam za plače za manj kvalificirane, ki bi se plačali iz splošnega davka na dohodek. Minimalna plača znižuje povpraševanje za manj kvalificirane delavce, kar pa čista subvencija za plačo ne.

VELIKA DEPRESIJA

Razpravljal sem o tem, da služi spontani red tržnega sistema kot tisti, ki zaustavlja zemetke primanjkljajev in presežkov. Pa vendar je bilo za čas velike depresije dolgo obdobje visoke brezposelnosti – presežka dela. To je naredilo veliko depresijo za pomemben dogodek v ekonomski zgodovini.

Večina ekonomistov verjame, da je velika depresija potrebovala razdor finančnega reda kot tudi razdor v mehanizmu določanja plač. Verjamem, da je predstavljal najbolj pomemben razdor na finančnem trgu bankrot bank. Kot sem izpostavil v eseju glede zadnjega finančnega vznemirjenja, vključuje finančno posredništvo upravljanje s tveganji posrednika. Če zaupam posredniku, potem mu posodim svoj denar za nizko premijo za tveganje, ta posrednik pa lahko potem posreduje naprej posojiljemalcem. Če izgubim svoje zaupanje v posrednika, se poveča premija za tveganje. Ob nastopu velike depresije so ljudje izgubili zaupanje v banke, veliko bank se je zaprlo, finančno posredništvo pa se je zmanjšalo. Najbolj pomembna razlaga te teorije finančnih vzrokov velike depresije ni nič drugega kot trenutni predsedujoči sistemu Zveznih rezerv, tj. Ben Bernanke.

Vzrok za nered na trgu dela je nekako težje natančno definirati. V teoriji bi morala povečana ponudba dela povzročiti padec plač vse do točke, dokler dodatno povpraševanje po delu in njegova zmanjšana ponudba ne bi odpravila presežka. Obstaja nekaj notranjih razlogov, da deluje ta mehanizem manj dobro na trgu dela kot

na drugih trgih, toda menim, da je politika New Deala predsednika Roosvelta, ki je sicer nameravala dvigniti plače in cene s pomočjo kartelnega mehanizma, odigrala vlogo, ki je le podaljšala ta nered. Preberite recimo knjigo *The Forgotten Man* avtorice Amity Shlaes.

V vsakem primeru je bil nered velike depresije travmatična izkušnja. Do danes mnogo ljudi ne zaupa tržnemu sistemu zaradi zloma, ki se je zgodil v tridesetih letih.

EMISIJE OGLJIKOVEGA DIOKSIDA

Danes je najpomembnejše področje, ki ima velik potencial, da ustvari nered, želja po znižanju emisij ogljikovega dioksida. Najbolj urejen način, da bi se doseglo to znižanje, bi bilo s pomočjo davkov. Naslednja najbolj urejena pot bi bila s pomočjo trgovanja z dovoljenji za njihov izpust.

Načini znižanja emisij ogljikovega dioksida, ki vodijo do največjega nereda, vključujejo nadzor emisij in sistem »kape in trgovanja«, kjer vlada določi kape za posamezne industrije. Pristopi takšnih oblik vključujejo politiko v procese ozkega in osebne ravni, ki omogočajo široko in vztrajno lobiranje, »prijateljstvo« in korupcijo.

NAFTA, POMOČ IN POPULIZEM

Paul Colier v *The Bottom Billion* izpostavi, da se države, ki imajo veliko bogastva skoncentriranega v obliki naravnih virov, kot je recimo nafta, nagibajo k slabemu funkcioniranju. Ko morajo ljudje delati, da si prislužijo bogastvo, imamo opraviti z redom. Ko je bogastvo prosto tam, da se ga pograbi, se ljudje osredotočijo na točno to – da ga pograbijo. Nagrade so potem deležni tisti, ki vedo, na kakšen način uporabiti nasilje in moč. Ironično, tod države, ki so bogate v naravnih virih, so »preklete«, saj je nered, ki ga je povzročil boj za lastništvo nad tem uničil bogastvo teh samih naravnih virov.

Tuja pomoč lahko ima podoben učinek kot dani naravni viri. Lahko pospeši nered, saj ustvarja vzdušje, v katerem se bodo ambiciozni ljudje namesto da bi se vključili v produktivno aktivnost, borili za nadzor nad razdeljevanjem te pomoči.

Populistična ekonomija, kot jo je predlagal John Edwards oziroma kot jo prakticira Hugo Chavez, je recept za nered. Ljudem pove, da jim ni treba služiti za bogastvo, saj jim ga bo namesto tega razdelila kar oblast s svojo politiko, ki bo le poslabšala nered.

Upam, da v Združenih državah dovolj ljudi upošteva spontani red trga in tako drži politike v šahu. ■

Arnold Kling je raziskovalec na CATO Institute.

Objavljeno z dovoljenjem TCDDaily. © 2007. TCSDaily. www.tcsdaily.com.

“Če bi radi videli nered, je vse, kar morate narediti, to, da uvedete nadzor nad cenami.”

Izkoriščanje

:: dogma sodobnega časa

piše: *Mitja Steinbacher*

V zadnjem času se v Sloveniji stopnjuje retorika o izkoriščanju delavskega razreda. Nadvse zanimivo je poslušati, kako da se pod Alpami vseskozi dogaja izkoriščanje zaposlenih s strani gospodarstvenikov. Kar nekaj vidikov je takšnih, ki bi jih ob tem veljalo nekoliko približje pogledati: moralni, pravni, tehnično-teoretski in praktični. Ne bom se spuščal v podrobnosti, ker je tema preveč široka, ščepec osnovnih razmišljanj in prikazov bo za prvi občutek več kot dovolj. Pojdimo po vrsti.

IZKORIŠČANJE NI MORALNO

Morala v splošnem pomeni sledenje tistim načelom, za katera verjamemo, da so dobra in jih zaradi tega, ker verjamemo, da so dobra, pri svojem vsakodnevnem delu upoštevamo. Lahko se recimo odločimo, da je izkoriščati druge ljudi nemoralno, vendar potem se bomo morali obnašati tako, da nikogar nikdar ne bomo izkoriščali, sicer bo naše lastno vedenje nemoralno. V totalitarnih sistemih je vsebino moralnosti za vse ljudi definirala politična elita, največkrat kar po nareku diktatorja osebno, v svobodnih kapitalističnih ureditvah pa jo definira vsak posameznik sam, glede na njegov lasten pogled na svet in na to, kako bi rad živel.

Sindikalisti in nekateri ekonomisti nam torej sporočajo, da je izkoriščanje nemoralno. Če verjamemo definiciji Slovarja slovenskega knjižnega jezika, lahko upravičeno in z veseljem pričakujemo, da se bodo povsem jasno zavzemali proti vsakršnemu 'neplačanemu prilaščanju proizvodov tujega dela'. Oziroma z drugimi besedami, pričakujemo lahko njihovo zavzemanje za to, da bodo tudi oni sami plačani izključno glede na to, koliko bodo ustvarili, vsemu ostalemu pa se bodo prostovoljno odrekli, saj je po njihovem mnenju nemoralno in izkoriščevalsko. Pa poglejmo, ali in v kolikšni meri to res drži.

Ko so nekega ekonomista (ime namerno izpuščam, pa ne ker ne bi bilo pomembno, ampak zato, ker je moj namen ovrednotiti njegovo vedenje), ki rad simpatizira s sindikati, javno vprašali po njegovi plači, je izdal, da njegov zaslužek znaša okoli 4000 evrov neto. Pri tem ni navedel, s čim si toliko denarja zasluži. Pa bi moral. Recimo vsaj zaradi tega, da bi upravičil moralnost svojega zavzemanja proti izkoriščanju. Da o izjemno

dragih analizah številnih 'razvojnih projektov', ki se prav tako financirajo z davki in kjer različni ekonomisti, tudi ta, množično sodelujejo, sploh ne govorim.

Pa vas sprašujem, kje so tukaj 'checks and balances' (merila)? Ali se zavedamo, da vse te visoke dohodke in honorarje iz študij o 'razvojnih projektih' plačujejo zaposleni v podjetjih, torej vsi, od navadnih delavk in delavcev, do strojnih inženirjev, kemijskih strokovnjakov, računalniških genijev, podjetnikov, ki morajo svoje sposobnosti vedno znova dokazovati v boju z ostalimi na trgu? Kakšna je recimo morala tega dotičnega doktorja ekonomije, če vemo, da deluje v monopolističnem sektorju izobraževanja in svojega znanja ne rabi dokazovati v tržnem boju z ostalimi raziskovalci? Nizka.

Poglejmo moralo sindikalistov. Ko so jih povprašali po njihovih osebnih dohodkih, so se praviloma presenečeni začeli izvijati, potem pa razkrili, da imajo plače čez 2000 evrov neto, brez honorarjev, ki so kdove kolikšni. Gospodje si svoje plače jemljejo od prispevkov zaposlenih v podjetjih, pri čemer jih nihče ne spomni na to, da imajo sindikati v Sloveniji izredno privilegiran položaj in s tem praktično zajamčeno članstvo - torej dohodek.

Kaj menite, bi se sindikalisti strinjali s tem, da bi vlada recimo ukinila ekonomsko-socialni svet, pogajanja pa predstavila izključno na raven podjetij, ljudem pa povedala, da jih v pogajanjih s podjetji lahko zastopa kdorkoli, ki bi mu ljudje sami dali pristojnost (odvetniki, agencije, tudi prijatelji) oziroma da lahko nastopajo kar sami v svojem lastnem imenu? Ali verjamete, da bi sindikalisti, ki so jih vseskozi polna usta izkoriščanja in morale, pustili ljudem, da si sami izberejo vrsto svetovanja? Jaz ne. Če se resnično zavzemajo za to, da bi imeli zaposleni dobre predstavnike pri pogajanjih, potem bi takšen predlog, ki uvaja konkurenco na področje pogajanj, morali z veseljem podpreti.

V Novi Zelandiji so tak sistem recimo uvedli. In kaj se je zgodilo? Ljudje so množično zapustili sindikate, se za nasvete glede pogajanj obrnili k pravnikom, nastale so posebne agencije za pogajanja s podjetji, nekateri pa so se zastopali kar sami. Rezultat liberalizacije pogajanj

"Gospodje si svoje plače jemljejo od prispevkov zaposlenih v podjetjih, pri čemer jih nihče ne spomni na to, da ... imajo praktično zajamčeno članstvo."

je bil ta, da je več kot 80 odstotkov zaposlenih imelo individualne pogodbe in, glej ga zlomka, imeli so višje plače.

Trikrat lahko ugibate, kakšna bi bila retorika sindikalistov in njihovih svetovalcev, če bi se recimo pojavil vladin predlog o drastični reformi trga dela, kjer bi sindikate prepustili konkurenci z ostalimi potencialnimi ponudniki pogajanj, pogajanja pa iz centralističnega ekonomsko-socialnega sveta predstavili izključno na raven podjetij. Stavim, da polna besedičenja in groženj o koncu socialne države! Resnica je seveda popolnoma drugače: zavedajo se, da bi se s tem močno znižala njihova privilegirana moč v družbi, medtem ko bi ljudje dejansko dobili možnost izbire. Kakšna je tukaj moralnost sindikalistov? Nizka.

KDO KOGA IZKORIŠČA

Namesto javkanja o izkoriščanju bi se vsi omenjeni raje zavzeli za delovanje principa vladavine prava. Zakaj? Če ima kdo občutek, da je izkoriščan, da ga torej proti njegovi volji nekdo zlorablja, potem je najboljša rešitev zanj ta, da svoj prav dokaže in zahteva ustrezno nadomestilo. Seveda se bodo zlorabe in izkoriščanja vedno dogajala, saj smo ljudje preveč raznoliki. Pomembno je, da obstaja dovolj učinkovitih mehanizmov za njihovo reševanje in da so ljudje dovolj samozavestni, da bodo te mehanizme uporabili oziroma morebitne poskuse zlorab preprečili že v kali. V tem kontekstu je pomemben dobro delujoč sistem reševanja konfliktov (Arnold Kling, Razsodnik z zlatim žezlom, Tribunal 10, 24. 5. 2007).

Še nekaj velja izpostaviti. Če je že kdo izkoriščan, so to prej tisti posamezniki, ki niso včlanjeni v sindikat, njihov osebni dohodek pa je kljub temu vezan na kolektivno dogovarjanje med sindikati in podjetji. Ti ljudje so izkoriščani s strani sistema kolektivnega dogovarjanja, ki jim, razen v redkih primerih, ne dovoli možnosti pogajanj za lasten osebni dohodek. Gotovo vas zanima podatek, da je v Sloveniji kljub nekaj več kot 30-odstotnemu članstvu zaposlenih v sindikatih pokritost kolektivnih pogodb več kot 95-odstotna, kar nas uvršča samo pred Francijo, ki ima približno 10-odstotno sindikaliziranost zaposlenih in vsaj 90-odstotno pokritost kolektivnih pogodb. Je to pošteno? Je to moralno? Odgovor je jasen: NE!

Tem ljudem je treba dati možnost izbire, da ne bodo več izkoriščani. Če bi se sindikalistom in njihovim svetovalcem v resnici šlo za manj izkoriščanja, potem bi se morali prvi zavzeti za to, da se sistem pogajanj spremeni, tako da se sindikate postavi na trg. To bi bila najbolj poštena rešitev, saj daje možnost proste izbire katerega koli pogajalca. Ostalo je zgolj leporečanje brez prave vsebine.

KOLEKTIVNO DOGOVARJANJE

Ob besedah o izkoriščanju zaposlenih radi pozabljam, da so praktično vsi osebni dohodki v Sloveniji in ostali pogoji zaposlitve posledica monopolističnega dogovarjanja o delovnih razmerjih. Ne bom rekel, da to dokazuje nesposobnost sindikalistov za pogajanja, ker to sploh ni nujno, saj so posamezni sindikalisti verjetno zelo dobri pogajalci. Bom pa popolnoma jasno zapisal, da nam s svojim oglašanjem o izkoriščanju povsem odkrito priznavajo, kar teorija pozna že dolgo, da se delovnih razmerij centralno-plansko ne da določati, saj so podjetja med seboj preveč različna, okolja v katerih delujejo pa preveč dinamična. Ironično, vendar s svojim oglašanjem o izkoriščanju nam na nek način priznavajo, da je urejanje plač in ostalih delovno-pravnih razmerij centralno-plansko, tj. preko ekonomsko-socialnega sveta, nemogoče, neučinkovito in nepošteno.

Zakaj? Logika nezmožnosti centralnega urejanja delovnih razmerij je precej podobna tisti, ki jo pozna praktično vsak otrok, ki rad igra strateške igrice. Razlog je v tem, da število vseh možnih strategij in s tem težavnost igranja z dodajanjem novih in novih problemov (dimenzij) zelo hitro narašča, kar znižuje zmožnost otrokovega nadziranja poteka igre. Povsem enako je v sistemih pogajanj, kjer se določa pogoje zaposlitve za desetine tisoč zaposlenih naenkrat. Ob toliko različnih interesih (dimenzijah), kjer ima vsak svoje želje, predstave in cilje, je učinkovit rezultat, ki bi bil dober za vse naenkrat, enostavno nemogoče doseči. Preprosto, z rešitvami, kjer neka skupina posameznikov odloča o problemih tisočeri ljudi, se bo vedno našel kdo, ki bo s sprejetim upravičeno nezadovoljen.

IZKORIŠČANJE - NEVELJAVNA IDEOLOGIJA

Retorika o izkoriščanju delavcev ima jasen, marksističen okvir. Temelji namreč na dejansko nikoli veljavni delovni teoriji vrednosti Davida Ricarda, ki vrednost ustvarjenega pripisuje količini vložene fizičnega dela in surovin. Delovna teorija vrednosti razlaga dobiček kot razliko med proizvedenim in plačilom za surovine in delo, ter je podlaga za Marxovo teorijo izkoriščanja – temelj marksizma, nikoli veljavnega in proti človeku naravnane pogleda na življenje.

O popolni zgrešenosti marksizma nima smisla izgubljeni besed, saj gre za ideologijo, ki jo je zelo žalosten zgodovinski eksperiment v popolnosti zavrgel in jo na nekaterih delih sveta (Severna Koreja, Kuba, vedno več južnoameriških in afriških držav) še vedno mora zavračati. Morda bi predvsem zaradi tega človek namesto simpatiziranja z marksističnimi idejami pričakoval, da bi se vsaj vsi ekonomisti, kar jih Slovenija premore, oglasili in vsak poskus sklicevanja na različne oblike preživete in dejansko nikoli veljavne ideologije

*“Če bi se sindikatom
v resnici šlo za manj
izkoriščanja, potem bi se
morali zavzeti za to, da se
sindikate postavi na trg.”*

izkoriščanja v kali zatrli.

Kaj torej ustvarja novo vrednost? Ko človek pogleda v tovarno, najprej opazi, da imamo v delovnem procesu zraven ljudi prisotne tudi vedno bolj moderne stroje, ki so posledica večletnih izobraževanj, sestavljanj, simuliranj. Osnovni proces človek-stroj-novo znanje je nespremenjen od kar poznamo prvo tovarno. In ekonomisti danes to zelo dobro poznamo ter si s pomočjo sodobnih metod raziskovanja poskušamo sestavljati vedno boljše modele, ki pojasnjujejo dejanski potek ustvarjanja nove vrednosti. Besede izkoriščanje se v raziskovalnih institucijah ekonomskih oddelkov sploh ne uporablja.

Zaključek: raje kot v poudarjanje populizmov o izkoriščanju se je treba usmeriti v vprašanje spreminjanja našega močno nadzorovanega ekonomskega sistema in

razmišljati o tem, kako v čim več področij uvesti osnovni in stoletja delujoč princip ponudbe in povpraševanja. Edino to namreč pripelje v stanje, ko se nihče nima pravice sklicevati na izkoriščanje in se tudi ne sklicuje, saj je vsak dogovor v takšni družbi popolnoma svoboden.

Takšen sistem vodi stran od vseh vrst obračunavanj, v ljudeh pa spodbuja kreativnost in željo po sodelovanju. Mnogi državniki spoznavajo, da bolj kot je gospodarsko okolje ustvarjanju prijazno, intenzivnejši so procesi ustvarjanja novega, boljšega. In življenje naenkrat postane prijaznejše, kvalitetnejše, brez posebne želje po izkoriščanju. ■

Mitja Steinbacher je soustanovitelj Društva za svobodno družbo.

Tribunalovo oko

Vid Jakulin je glede spremembe Kazenskega zakonika, ki predvideva uzakonitev dosmrtno zaporne kazni, 15. oktobra 2007 za RTV Slovenija izjavil, da:

“Mora biti izrečena kazen, med drugim, tudi odraz storjenega kaznivega dejanja.”

piše: Matej Steinbacher

Debata o možnosti vpeljave dosmrtnega zavora v slovensko zakonodajo, ki jo je s svojim najnovjšim predlogom sprožilo Ministrstvo za pravosodje, bolj po naključju sovpada z brutalnim umorom, ki se je nedavno zgodil pred ljubljansko diskoteko Global. S tem pa hočeš nočeš povečal zanimanje slovenske javnosti pomenu, ustreznosti in učinkovitosti slovenskih institucij pregona. Še posebej zato, ker je glavni osumljenec za umor še vedno na begu. Preseneča, da izhaja iskana oseba iz vrst varnostne službe same. Torej gre za posameznika iz službe, za katero se prvenstveno pričakuje, da bo v primeru neredov posredovala in zagotovila vsem gostom varnost. Bodisi na nogometni tekmi in morebitnem razgrajanju razgrajačev, ob ogledu zadnjih novitet na razstavnem prostoru ali pa ob preživljanju brezskrbnih trenutkov v bližnji diskoteki.

Posameznikom je namreč treba zagotoviti njihovo neodtujljivo pravico, da živijo sebi lastno življenje, seveda vse do točke, dokler ti s svojimi dejanji ne posežejo v pravico drugih do te iste pravice. To pomeni, da je treba v primeru fizičnega nasilja tretjih oseb vsem zagotoviti svobodo pred takšnimi in podobnimi dejanji ostalih članov družbe. In to je najpomembnejša vloga države v sodobni družbi. Pri tem pa služi prisotnost

zasebnih varnostnih služb ostalim uradnim institucijam pregona le kot dodatni servis, ki skrbi za zagotavljanje in varovanje osebne varnosti posameznika kot temeljne človekove pravice.

Tako se v celoti strinjam z izjavo Jakulina, ki trdi, da mora biti izrečena kazen odraz storjenega dejanja. Ayn Rand gre celo dlje. Na vprašanje o primernosti kaznovanja za kriminalna dejanja je tako dejala, da je treba kjer koli je to možno, popraviti posledice zločina nad žrtvijo, kar

pomeni, da je treba v primeru kraje ukradeno stvar preprosto vrniti njenemu lastniku. Zakon mora po njenem tudi kaznovati storilca in to ne z namenom, da bi se le-ta v zaporu spreobrnil, ampak za to, da bo nosil boleče posledice svojih dejanj, ki jih je prizadel žrtvi. Kot zadnje ugotavlja podobno kot

“Posameznikom je treba zagotoviti njihovo neodtujljivo pravico, da živijo sebi lastno življenje.”

Jakulin, da mora biti kazen sorazmerna zločinu glede na ostale uzakonjene zločine.

Potreben je torej sistem, ki bo v prvi vrsti popravil posledice zločina, ki bo ostale učinkovito odvrčal od takšnega početja, in ki bo storilcu preprečil ponovitev takšnega dejanja. V primeru umora drugačna kazen kot dosmrtni zapor sploh ni legitimna, saj gre za najhujšo obliko nasilja nad svobodo posameznika, ki tudi onemogoča popravo posledic takšnega dejanja. Dosedanja ureditev, kjer znaša najvišja zagrožena kazen

STE ZA MOČNO POSEGANJE BIROKRATOV V GOSPODARSTVO?

30 let, tako neogibno pomeni, da se bo taka oseba nekoč vrnila na prostost. To pa pomeni pretečo nevarnost za ponovitev dejanja in nove žrtve med nedolžnimi ljudmi.

Vprašanje ureditve institutov pregona pa je neogibno povezano s stroški, ki so s tem povezani. Postavi se dilema, ali so ostali člani družbe dolžni kriti te stroške. Ali so konec koncev v primeru umora te stroške dolžni kriti tudi svojci žrtve? Mislim, da ne. Sicer pa nosi vse stroške pravnih postopkov tudi navadni zamudnik

plačila svojega dolga, zato ne bi bilo pravično do njega in ostalih, če bi bilo v primeru zapornika kaj drugače. Plačo, ki bi mu zagotavljala želeno raven standarda, bi si moral zaslužiti na trgu dela, podobno kot vsi ostali, sicer bi pa bil obsojen na životarjenje. Podobno kot to velja za ostale smrtnike. ■

Matej Steinbacher je soustanovitelj in predsednik Društva za svobodno družbo.

DOGODIVŠČINE JONATHANA GULLIBLA

Karneval posebnih interesov

piše: Ken Schoolland

Ko se je Jonathan vrnil na stopnišče knjižnice, je sonce že pošteno zahajalo. Po omračitvi je mestece, seveda na njegovo veselje, zaživelo. Ljudje so se začeli množično zbirati na trgu, pri čemer so se praviloma usmerjali proti veličastnemu karnevalskemu šotoru, ki je bil postavljen v bližini GLIB-a.

Jonathan se je ves v siju luči, pogledov in zvokov odsotno usmeril proti razkošnemu šotoru. Na vrhu šotoru je bil znak z napisom: 'KARNEVAL POSEBNIH INTERESOV'.

Naenkrat se je iz množice zaslišalo pozornost zbujajočo žensko, oblečeno v oprijet in ves poslikan kostim, ki je zakričala: »Posluh sem, posluh sem! Vabim vas, da za navdušenje vašega življenja stopite do Karnevala posebnih interesov!« Opazila je Jonathana, ki je kar strmel od presenečenja in ga zagrabila za roko. »Vsak je zmagovalec, mladi mož.«

»Koliko pa to stane?« jo je vprašal Jonathan.

»Plačaš deset kajnov, domov pa odideš z bajno nagrado!« je odgovorila. Divje je opletala z rokami in nagovarjala množico. »Posluh sem, posluh sem! S Karnevalom posebnih interesov boste postali bogati!«

Ker ni imel dovolj denarja, je Jonathan nekoliko počakal, da se je ženska zaposlila z ostalimi in se splazil okrog šotoru. Dvignil je rob platna šotoru in pokukal v njegovo notranjost. Na straneh šotoru so bile vrste miz, polne ljudi. V sredini prostora so uniformirani uslužbenci usmerjali deset udeležencev k stolom, ki so bili postavljeni v obliki velikega kroga. V nestrpnem pričakovanju so se udeleženci postavili oziroma 'pokolenili' vsak k svojemu stolu. Naenkrat se je oglasil boben in ugasnila je polovica sveč. Zaslišale so se skrite fanfare. Veličastna svetilka je zasvetila v sijoče črno oblečenega čednega moža s svilenim klobukom. Mož se je krogu nestrpno čakajočih udeležencev globoko poklonil.

»Dober večer,« je dejal, ves v blesku čudovito belega in

svetlečega nasmeška.

»Jaz sem gospodar kroga! Danes ste vi, srečna deseterica, zmagovalci naše izredne igre. Vsi boste zmagali. Vsi boste odšli srečnejši, kot ste bili ob prihodu. Izvolite sest.« Nato je z urnim vihtenjem v bele rokavice odete roke od vsakega udeleženca pobral po en kajn. Vsi so plačali in nihče pri tem ni odlašal.

Gospodar kroga se je ponovno nasmehnil občinstvu in naznanil: »Sedaj boste spoznali, kako vas bomo nagradili.« Kmalu zatem je enemu izmed nastopajočih v naročje spustil pet kajnov. Srečen prejemnik je od veselja zakričal.

»Vi ne boste edini zmagovalec,« je najavil gospodar kroga. In tako je tudi bilo. Gospodar se je desetkrat sprehodil med sodelujočimi in vedno od vsakega pobral po en kajn. Po vsakem krogu je nekemu od sodelujočih podaril pet kajnov in vsakič je prejemnik bil navdušen od sreče.

Po koncu izvajanja, ko so se ljudje začeli postavljati v vrste za izhod, je Jonathan stekel pred vhod šotoru, da bi se prepričal, koliko so ljudje s predstavo resnično bili zadovoljni. Ženska na vhodu je sprostita vhod. Ustavila je enega izmed sodelujočih, ki je 'kolenil' proti izhodu in ga vprašala: »Ste se lepo zabavali?«

»Oh, seveda sem se!« je odvrnil mož in se ves srečen zarežal. »Bilo je čudovito!«

»Komaj čakam, da bom to opisal svojim prijateljem,« je dejal spet drugi. »Kasneje se utegnem vrniti.«

Še en navdušen udeleženec se je oglasil. »Da, da, da! Vsak je prejel nagrado petih kajnov!«

Jonathan je skrbno opazoval, kako se je skupina ljudi razšla. Ženska se je obrnila proti gospodarju kroga, ki je mahal množici v slovo, pri sebi pa potihoma pripomnil: »Da, še posebej srečni pa smo mi. Zaslužili smo petdeset kajnov, ti naivneži pa so vsi srečni glede tega! Menim, da bi morali naslednje leto od Sveta Guvernerjev zahtevati,

POSEBNO OBVESTILO

V Društvu za svobodno družbo se pridružujemo prizadevanjem za izpustitev 22-letnega Abdula Kareema Nabeela Suleimana, ki so ga oblasti v Egiptu obsodile na zaporno kazen zaradi njegovih objav na blogu o kršenju temeljnih človekovih pravic v državi. Več o tem, kako lahko prispevate svoj delež k izpustitvi Kareema, si preberite na <http://www.freekareem.org>.

da sprejme zakon, po katerem bi sodelovanje v igri bilo obvezno za vse!«

Ravno v tem trenutku se je eden od uslužbencev organizatorja prebil za Jonathana in ga zagrabil za ovratnik. »Tukaj ostani, ti nepridiprav. Videl sem te kukati noter. Si mislil, da boš lahko zastoj gledal predstavo, kaj?«

»Žal mi je,« je dejal Jonathan, ki se je poskušal izviti iz njegovega prijema. »Nisem vedel, da bi tudi samo za gledanje moral plačati. Ta prijetna dama je vse skupaj naredila tako zanimivo – in nisem imel dovolj denarja, prosim ...«

Gospodar kroga je oba zelo srdito pogledal. »Nič denarja?«

Toda ženska se je nasmehnila Jonathanovemu laskanju. »Počakajte, izpustite ga,« je dejala uslužbencu. »Saj je samo otrok. Torej ti je bila predstava všeč, kajne?«

»Oh, seveda, gospa!« je z močnim prikimavanjem odvrnil Jonathan.

»Kako pa bi ti bilo všeč, če bi na lahek način zaslužil nekaj denarja? Drugače te,« njen glas je postal preteč, »predam karnevalski varnostni službi.«

»Oh, super,« je z negotovostjo dejal Jonathan. »Kaj želite, da naredim?«

»Preprosto tole,« se je nasmehnila, ponovno vsa ljubezniva. »Danes zvečer se samo sprehodi po mestecu, razdeli te letake in vsakomur razloži, kako močno se bodo tukaj na našem karnevalu zabavali. Za sedaj imaš tukaj en kajn, kasneje pa boš prejel ostalo, se pravi po

en kajn na vsakega tekmovalca, ki bo s sabo prinesel ta letak. Sedaj pa pojdi in glej, da me ne boš razočaral.«

Med povezovanjem vreče z letaki okoli ramen, ga je opozorila. »Še ena stvar je. Danes zvečer po koncu predstave bom prijavila poročilo o tvojem dohodku. Takoj zjutraj moraš polovico zaslužka predati v mestni hiši kot plačilo davka.«

»Davka?« je ponovil Jonathan. »Čemu?«

»Guvernerji zahtevajo delež tvojih dohodkov.«

Jonathanu ta ideja ni bila všeč. V upanju je dodal. »Če mojih dohodkov ne boste prijavili, bom delal bolje. Mogoče dvakrat bolje.«

»Guvernerji to vedo, mladenič. Vsepovsod imajo ovaduhe, ki nas skrbno opazujejo. Če nas vidijo, kako bi skrili tvoj dohodek, potem bi to lahko pomenilo hude težave – lahko nas celo zaprejo,« je dejala. »Zato se ne pritožuj. Vsi moramo plačevati za naše grehe.«

»Grehe?« je ponovil Jonathan.

»Oh, seveda. Davki kaznujejo nas, ki grešimo. Davek na tobak kaznuje kajenje, davek na alkohol kaznuje pitje, davek na obresti kaznuje varčevanje in davek na dohodek kaznuje delo. Želja Guvernerjev je,« se je hihitala in mežiknila gospodarju kroga, ki je stal ob njej, »da smo vsi mi zdravi, trezni, odvisni in nedelavni. No, sedaj se pa zmigaj, ti otrok.« ■

Ken Schoolland je profesor ekonomije in političnih ved na Havaii Pacific University.

DRUŠTVO ZA SVOBODNO DRUŽBO

Prvomajska ul. 7
SI – 2310 Slov. Bistrica

PRESEDNIK DRUŠTVA

Matej Steinbacher

SVETOVALNI ODBOR

John Blundell

Institute of Economic Affairs

Dr. Victoria Curzon-Price

Podpredsednica Mont Pelerin Society

University of Geneva

Keith C. Miles, OBE

Finančni svetovalec

Član strateškega sveta vlade Slovenije

Borut Prah

Upokojeni izvršilni direktor IBM-a v ZDA

Dr. Miroslav Prokopijević

Free Market Center

Institute for European Studies

Dr. Krassen Stanchev

Institute for Market Economics

Nekdanji član bolgarskega parlamenta

AKADEMSKI ODBOR

Dr. Nigel Ashford

George Mason University

Institute for Humane Studies

Dr. Peter J. Boettke

George Mason University

Mercatus Center

Dr. Daniel J. Mitchell

Cato Institute

Dr. Tom G. Palmer

Cato Institute

Dr. Svetozar Pejovich

Zaslužni profesor na Texas A&M University

Dr. Matjaž Perc

Univerza v Mariboru

Dr. Richard W. Rahn

Monetarne oblasti na Kajmanskih otokih

Institute for Global Economic Growth

Dr. Robert M. Sauer

University of Southampton

Jerusalem Institute for Market Studies